

TOMPA ANDREA

De gustibus...

Talán nem szokás fesztiválról bírálólag írni akkor, amikor még csak a programja ismert. Mire ez az írás megjelenik, a fesztivál előadásaira már elkeltek a jegyek. Az évről évre változó színvonalú rendezvény a mindenkorai válogató ízlését tükrözi. A 2003-as POSZT-válogatás legfőbb hiányosságának azt tartom, hogy nincs karaktere; nem gondol a kortárs magyar színházról semmi olyat, amit a szakma és/vagy a színház iránt érdeklődő laikus reprezentatívnak találhatna.

Ha a közönségbarát előadások kiválogatása volt a cél, akkor a végeredményt nem lehetne POSZT-nak, azaz „a” magyar színházi fesztiválnak nevezni, inkább mondjuk, a „Vendégjátékok Pécssett” elnevezés illetné meg. Nemcsak az a baj, hogy számos jelentős előadás nem látható majd a POSZT-on, hanem az is, hogy ami látható lesz, az nem jelentős, nem reprezentatív, és

a legkevésbé sem irány- vagy példaadó. Érthetetlen például, hogy miért lesz jelen három budapesti színház (Katoná, Radnóti, Budapesti Kamara) két-két előadással, amikor a hat közül az egyetlen jelentős alkotás a Zsótér Sándor rendezte *Medea* a Radnótiban; emellett a produkció mellett egyszerűen nem versenyképes az ugyanonnan meginvitált *Az ördög*. Úgy gondolom, ha egy színháznak nincs jó évada (és a Katonának nem volt), akkor bármennyire jelentősnek gondoljuk is magát a színházat, annak társulatát és eddigi munkáját, nem kell előadást meghívni onnan, de ha mégis, akkor miért nem a nagyszínházban játszott *Getting horny* című nemzetközi Zsótér-produkciót, és miért a szerény vállalat, a Kamrából beválogatott *Top Dogsot*?

Nézegetem a listát: vajon mi indokolja egy külföldi rendező, Ilan Eldad két hazai rendezésének a meghívását? Akkor már miért nem két Zsótér szerepel a kínálatban? Zsótér ebben az évadban öt (!) előadást hozott létre, nagyon különböző színházi nyelveken és színházakban (az operától az alternatívig). Az évadnak nemcsak a legtermékenyebb rendezője, hanem előadásainak minősége is azt mutatja, hogy igazán jelentős alkotói korszakában van. Miért nem lehetett tőle meghívni két előadást?

A Budapesti Kamaraszínházból meghívott két előadás (*Rose, Az utolsó tangó Párizsban*) aligha lehet más, mint a pécsi közönségnek tett engedmény, hogy mindkét alkalommal kedvenceit – Balikó Tamást és Vári Évát – lássa viszont. Pusztán gesztusként lehet értelmezni a pécsi *Az imposztor* beválogatását is, Jordán Tamással a főszerepben. Ilyen típusú kompromisszumból sok jutott ebbe a válogatásba; hosszan lehetne sorolni, hogy melyik produkció miatt és kiért van jelen a fesztiválon. (Jogos a kérdés: nem kínos-e a fesztiváldirektornak és a pécsi színház igazgatójának – egyben az új Nemzeti két vezetőjének – egy-egy pécsi, illetve pécsi–Nemzeti közös produkcióban a főszerepet játszani, a versenyprogramban részt venni? Úgy látszik, nem kínos. *De gustibus...*)

Hogy ez a válogatás milyen *esztétikai* kompromisszumok alapján jött létre, azt jól példázza a Madách Kamarából meghívott előadás. Az évad minden bizonnyal legkiemelkedőbb bemutatója ebben a színházban a *Borisz Godunov*, melyet Kovalik Balázs rendezett. A merész, provokatív, újszerű és igen formátumos előadás helyett a kockázatmentes

„Az évad legkiemelkedőbb előadása ebben a színházban” (Borisz Godunov – Madách Kamara)

Koncz Zsuzsa felvétele

Jelenetek egy kivégzésből-t lehet majd a POSZT-on látni. A határon túli színházak közül elsősorban a sepsiszentgyörgyi társulat és Bocskári László előadásai hiányoznak: Tamási Aron-értelmezésük, (Magyarországon is vendégszerepelt), A csoda valóban új- és korszerű Tamási-olvasatával, nagyszerű színészi játékkal mindenképpen jelentős és versenyképes előadás lett volna. Érthetetlen, hogy az évek óta gyengén szereplő – tavaly éppen Németh Ákos Müller táncosai című darabját bemutató – nagyváradi színház hogyan tudta lekörözni a sepsiszentgyörgyi társulat előadásait. A klasszikusok újragondolása szempontjából jelentős a Nemzetiben létrehozott Bánk bán, Vidnyánszky Attila rendezése. Ez sem lesz látható a POSZT-on. Hasonlóképpen hiányzik az újvidéki Pác is, melyet Hamvas Béla Karneváljából rendezett Mezei Kinga. Pedig ez az előadás mind a dramaturgi-rendezői adaptáció szempontjából, mind egy rendhagyó színházi játéknyelv megteremtésével újat hozott a kortárs magyar színházban.

Egyetlen fiatal, struktúrára kívüli vagy alternatív társulat sem lesz jelen a POSZT-on, sem a Krétakör (mondjuk, *A hideg gyermekkel*), sem a Szkéné a *Parasztoperával*. És persze nem lesz egyetlen táncos vagy zenés előadás sem. Pedig a *Barbárok*nak, a Közép-Európa Táncszínház előadásának helye lehetne itt. Szintén versenyképes lenne *A törpe* című opera, Zsótér Sándor rendezése és Alföldi Róbert szegedi *Faustja*. Nincs semmiféle művészi kockázatvállalás: az egyetlen, művészi szempontból kihívást jelentő, valóban radikális előadás a kiváló Radnóti-beli *Medea*. De azt egyelőre nem tudhatni, hogyan illeszkedik majd ebbe a válogatásba, és milyen következményei lesznek a környezetnek az előadásra nézve.

Az elmúlt néhány évben megnőtt a külföldi színházvezetők, kritikusok érdeklődése a kortárs magyar színház iránt: a POSZT-ra vendégek érkeztek, külföldi sajtója volt (tavaly például az American Theatre részletesen méltatta Zsótér Galileijét és Schilling W – *Munkáscirkuszát*). Ez a mostani válogatás, úgy gondolom, sem a hazai, sem a külföldi szakma érdeklődésére nem tarthat számot. Nem láthatók majd újraértelmezett klasszikusok, radikális olvasatok, fiatal alkotók új színházi nyelve sem jelenik meg.

Az idej POSZT szinte cinikus vélemény lesz a kortárs magyar színházról. Talán azt üzeni, hogy ez a válogatás azért ilyen, mert „ez van” (illetve volt) – a 2002–2003-as évadban. Úgy vélem, ez nem igaz. Igaz viszont, hogy a POSZT nem akarja a magyar színház esztétikai szempontból értékes élvonalát felvállalni. A fesztivál megtalálta helyét Pécsen, és nagyszerűen működik ott, de egyelőre nem találja rendeltetését, feladatát, esztétikáját, tartalmát. A magyar színház élvonalának képviselője, a kockázatvállaló, újszerű, irányadó, nemzetközi érdeklődésre is számot tartó produkciók meghívása helyett fontosabbnak tűnik a helyi közönségigények kiszolgálása. Pedig, ha nem is sok, de azért a kortárs magyar színháznak vannak értékei.

SÁNDOR L. ISTVÁN

Nem kell a tükör

Nem az a baj Németh Ákos válogatásával, hogy túl sok benne a közepes előadás, inkább az, hogy nem tükröz egyértelmű színházi ízlést, határozott értékvalasztásokat. Többnyire csak személyes kötődések, elkötelezettségek olvashatók ki belőle, no meg némi színházi sznobéria, és az indokoltnál jóval több a szervezőknek tett gesztus. Mindez rendjén is lenne – elvégre a válogató is csak ember –, ha döntéseit bármiféle szakmai értékrend visszaigazolná.

Németh Ákos szerint három társulat emelkedik ki a magyar mezőnyből, hisz tőlük két-két produkciót is beválogatott. A Ka-

tona és a Radnóti vezető szerepéről beszélni ma már közhely, holott a két színház idej teljesítménye számos válságjelet mutat. Ezért értelmetlen több produkcióval is szerepeltetni őket, különösen akkor, ha a beválogatott előadások egyáltalán nem átütő erejűek. Ugyanakkor a Budapesti Kamaraszínház ilyen kiemelése teljesen indokolatlan. Mint ahogy védhetetlen az is, hogy az erdélyi színházakat éppen az a nagyváradi társulat képviseli, amely évek óta az egyik leggyengébb teljesítményt nyújtja.

De ha bármilyen más szempont szerint vizsgáljuk is a listát, hasonlóan torz képhez jutunk. Németh Ákos válogatása szerint például a magyar színházi repertoárt regény- (és film-) adaptációk határozzák meg. (Az előbbiből öt, az utóbbiból kettő szerepel a programban.) A fesztivál műsorából az is egyértelműnek látszik, hogy a magyar színjátszást a harmincas évei végén, a negyvenes évei elején járó rendezőnemzedék uralja. (Az idősebbeket csak Szikora János, a fiatalabbakat csak Béres Attila és Forgács Péter képviseli.) Németh Ákos listája alapján arra következtethetünk, hogy a magyar színházművészet a kellemesség esztétikai kategóriája körül forog, más közös nevezőt ugyanis aligha találni a *Valahol Európában* és a *Jelenetek egy kivégzésből* vagy *Az imposztor* és *Az ördög, netán Az utolsó tangó... és Az időta* előadása között. Ráadásul a fesztiválprogram azt a látszatot is kelti, hogy a kőszínházakon kívül nincs semmiféle színházi élet.

Akárhogy forgatjuk is a listát, az derül ki belőle: a POSZT idej programja alkalmatlan arra, hogy tükröt tartson a szakma elé. Nem orientál jelentős előadásokra, nem igazol vissza folyamatokat, nem erősít meg tendenciákat, nem emel ki műhelyeket. Nem készlet önvizsgálatra, nem ingerel termékeny vitára, mert még kockázatvállalásában is biztosra megy. Egyetlen igazán formabontó előadást vállal, a minimálszínházi *Medeát*, amely kétségtelenül az idej színházi évad legnagyobb szakmai sikere. De már nem vállalja a hasonlóképp erős szakmai figyelmet keltő *Borisz Godunovot*,* amelynek némileg ellentmondásosabb volt a fogadtatása. Pedig ez volt a Madách Kamara eddigi legradikálisabb lépése; messze túlmutat a közönségbarát Barker-előadáson, amely ott lesz majd Pécsen. És nyilván eszébe sem jut a Vidnyánszky Attila rendezte *Bánk bán*, amely mind formanyelvében, mind értelmezésében kétségtelenül az utóbbi évtized legradikálisabb Katona-olvasata.

Németh Ákos válogatása nem vesz tudomást jelentős színházi műhelyekről sem, amelyek az utóbbi években elsősorban a határon túl szerveződnek. A kolozsvári előadások például mindig nagy késéssel jutnak el Magyarországra; úgy tűnik, inkább keltenek figyelmet Bukarestben, mint Budapesten. A sepsiszentgyörgyi előadásokat viszont rendre látni Pesten is. Ezért érthetetlen valamilyen Bocskári-rendezésnek, akár *A csodának*, akár *Romeo és Júliának* a mellőzése. Hasonlóképp megmagyarázhatatlan, hogy a tavalyi kisvárdai fődíjas *Pác*, a fiatal újvidéki társulat előadása hogyan kerülhetett el a válogató figyelmét.

Németh Ákos egészében negligálta a nem kifejezetten kőszínházi formációkat. Pedig a Krétakör mellőzése ma már teljességgel védhetetlen. (Akár a *Hazámhazámnak*, akár *A hideg gyermeknek* helye lenne a programban.) Felfedezésszámba menő a Maladype cigányszínház előadása, a *Bolondok iskolája* is (a tehetséges Balázs Zoltán rendezése). Szerintem a Stúdió „K”-nak is helye lenne a fesztiválon, mások Pintér Béla társulatát reklamálják. Németh Ákos egyáltalán nem figyel a határterületekre sem, a színház érintkezéseire a táncsal, zenével, képzőművészettel, performance-szal. Pedig például Horváth Csaba *Barbárokja*, Szőke Szabolcs *Bohóc Bibliája* izgalmasabbá tehetné a programot.

Mindezt azonban kár Németh Ákost hibáztatni. Ugyanis a szakma jelenleg egyáltalán nem igényli azt, hogy tükröt tartsanak elé. A POSZT sem erre lett kitalálva. A honi színjátszásnak ma nem érdeke az, hogy reális képet adjon és kapjon önmagáról. Mintha a magyar színház ma azt szeretné, hogy ne lehessen megítélni: hol is tart, merrefelé mozdul, mennyit is ér valójában a tel-